

МИЛАН ВУКЕЛИЋ*
Београд

УДК 28(5):28(497.6)
Прегледни рад
Примљен: 12.03.2017
Одобрен: 22.04.2017
Страна: 87-98

ШИРЕЊЕ ШИИТСКОГ ИСЛАМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Сажетак: На простору Босне и Херцеговине, као и у осталим земљама Балканског полуострваса муслиманским становништвом увек је био доминантан ханефијски мезхеб сунитског ислама. До избијања рата 1992. године шиизам није имао велики утицај, али тада босанске власти почињу да се ослањају на хуманитарну и војну помоћ Ирана, највеће шиитске земље. Иран је искористио ову прилику да готово неопажено инфилтрира своје мисионаре у Босну и Херцеговину, са задатком да шире своје виђење ислама. Овај рад покушаће да објасни на који начин и преко којих субјеката и организација шиитски мисионари предвођени Исламском Републиком Иран настоје да рашире шиитску идеологију међу босанске муслимане.

Кључне речи: Босна и Херцеговина, Иран, босански муслимани, ислам, шиизам

Ислам је данас друга најраспрострањенија религија на свету са око 1.126.000.000 верника и дели се на суните и шиите.¹ Постоје и бројне мање секте у оквиру ислама, али ми ћемо се у овом раду скоцентрисати на основну поделу. Исламске земље су све земље Северне Африке, од Марока на западу, до Индије на северу, једини прекид у том ланцу чини Израел, а на истоку од Индије муслиманске земље су: Бангладеш, Малезија, Брунеј и Индонезија. Постоје и бројне муслиманске мањине свуда у свету, нпр у Суринаму има 19,6 % муслимана. Већина ових земаља су сунитске, шиити су већина само у Ирану, Ираку и Азербејдну, а веома су бројни у Либији, Јемену... Наравно, не треба заборавити ни земље бившег СССР: Киргистан, Туркменистан, Таџикистан, Казахстан и Узбекистан. Сунити чине 90 % муслиманског света, остало су шиити.²

Сви муслимани, дакле и сунити и шиити верују у Алаха, пророка Мухамеда, који им је донео свету књигу Куран, поруку од Бога и управо је његово

* milanvukelic86@hotmail.com

¹ Миролуб Јевтић, *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009. стр. 27.

² Исто. стр. 27-28

учење и понашање пример за сваког муслимана. Дакле, гледајући са рационалне тачке гледања, за муслимане је ислам оно што проповеда Мухамед. Он је био: првосвештеник, Божији посланик, војсковођа, врховни судија и шеф државе. Бити муслиман значи следити Мухамеда у свакој од ових функција³. Међутим, колико год ислам деловао као сложна и јединствена религија у пракси ситуација је потпуно другачија. Постоје бројне разлике међу муслиманима и оне су пре свега културне и социјалне природе.

После смрти Мухамеда, његови следбеници су се окупили да изаберу његовог наследника (калифа). То је могао бити онај који је у себи обухватао функцију команданта правоверног и функцију имама свих муслимана. У исламу постоје четири правоверна калифа, Абу Бакр, Омар, Осман и Алија. Шиити (шијат-али-ја или припадници Алијеве партије) верују да наследник Мухамеда мора бити из његове уже породице, према томе они не признају прву тројицу калифа и верују да је само Алија заслужан да буде наследник пророка Мухамеда⁴. Поштовање ехли бејта⁵ је једна од најважнијих карактеристика шиитског ислама. Управо је то један од основних разлога раскола сунита и шиита.

Оно што разликује шиите од сунита јесте концепт имамата. Шиити верују да је Мухамед обједињавао духовну и световну власт и да је само он могао да аутентично тумачи Куран, а да не наруши његову објаву. Величањем Пророка и његовог наследника Алије, шиити су створили концепт имама као синонима за вођу који најбоље познаје верско право и који је једини у стању да створи идеалну исламску заједницу. Такође, оно што је шиите раздваја од сунита је веровање у скривеног дванаестог имама Махдија који ће се вратити и завладати светом.⁶

Исламизација Босне и Херцеговине

Балканско полуострво одувек је представљало место где су се укрштале различите културе и религије. Може се рећи да су историју Балкана обележила два велика царства, Византијско и Османско царство. Управо у време Османског царства успостављен је најдужи период политичког и верског јединства.⁷ Пет векова Османске владавине оставиле су неизбрисив траг на овом подручју, који се и дан данас осети. На Балкану, ислам је друга најраспрострањенија религија, после хришћанства и броји око 17 милиона верника. Албанци и бо-

³ Миролjub Јевтић, Његош и ислам, Поља геополитике зборник радова, *Култура Полиса, год XIII (2016), посебно издање*.

⁴ Мирча Елијаде; Јоан П. Кулиано, *Водич кроз светске религије*, Нова књига, Београд-Подгорица, 2014. стр. 198-199

⁵ У преводу са арапског језика, „људи куће“. Израз који се користи за ужу породицу Мухамеда која обухвата његову ћерку Фатиму, рођака и зета Алију и њихова два сина Хасана и Хусеина

⁶ *Енциклопедија живих религија*, Нолит, Београд, 2004. стр. 702

⁷ Zoi Gkouma, "Balkan Muslims and Modern Identities in Bosnia, Albania and Bulgaria", Master Thesis, University of Macedonia, Department of Balkanic, Slavic and Oriental Studies, December 2012. стр.3

сански муслимани су највеће етничке групе које су прешле на ислам у време османске владавине.⁸

Једно од питања које и дан данас није у потпуности обрађено јесте исламизација Босне и Херцеговине. Разлог за то су врло сиромашни извори, али и недовољна жеља научних истраживача да се детаљно позабаве овом темом. На територију Босне и Херцеговине ислам су донели Турци (Османлије). Сам појам „турчин“ за муслимане никада није означавао етничку припадност, већ представља синоним за све муслимане. Ислам као религија верску припадност ставља испред етничке⁹. Није познато да су пре њих становници Босне и Херцеговине имали контаката са исламом. Арапи, који су долазили до обала Јадранског мора као и Исмалије у Мађарској и муслимани у Македонији нису могли оставити осетнијег трага у Босни и Херцеговини.¹⁰ Пре доласка Турака најраспрострањенија вера била је богомилска или патаренска, мада постоји мишљење да је Босном владало и православље. Јарослав Шидак, хрватски историчар тврдио је да босанска црква била пре свега само босанска а не православна или богомилска.¹¹

И пре званичног освајања Босне, ислам је већ заузео своје место у босанским градовима и селима. Године 1436. Турци су освојили Сребреницу и Зворник а под контролом су имали и Гацко, Невесиње, Загорје, Устиколину, Фочу, Подриње, Плевље, Чајниће, Подриње, Сокол, Вишеград, и долину Миљачке са Сарајевом. Тада су почеле и да се дижу прве џамије. Прва џамија у Сарајеву је садашња Царева џамија која се у турским изворима помиње и као „Џамии атика“ тј. стара џамија.¹²

У пролеће 1463. године велики турски султан Мехмед ел-Фатих заузима све важније градове у Босни па и краљеву престоницу Јајце. Тада је дошло до масовне исламизације становништва, 36 хиљада богомилских породица је дошло под Јајце да се поклониле султану Мехеду ел-Фатиху. Међу њима је било и доста великаша са ових простора попут млађег сина Херцега Стјепана-Стјепана, каснији велики везир Ахмед паша Херцеговић, деца краља Стјепана Томе Жигмунд и Катарина као и многи други.¹³

Шиитски ислам међу босанским муслиманима

С обзиром на то да су у Босну ислам донели Турци, сви муслимани са ових простора били су сунити. На масовно ширење шиизма у целом свету највише је утицала Иранска исламска револуција предвођена ајтолахом Рухола-

⁸ Erjada Progonati, Iran's Silent Revolution in Balkans, *Journal of Security, Strategy and Political Studies*, vol1/issue 1/2016. стр. 177

⁹ Мирољуб Јевтић, *Албанско питање и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011. стр.8

¹⁰ Мехмед Ханџић, *Исламизација Босне и Херцеговине- порјекло босанско-херцеговачких муслимана*, Исламска дионичка штампарија, Сарајево, 1940. стр 18.

¹¹ Исто, стр.17

¹² Исто, стр. 19

¹³ Исто, стр.20

хом Хомеинијем 1979. године. Масовним протестима уз примену насиља долази до рушења шаховог режима и повратка Хомеинија из изгнанства у Француској и стварања Исламске Републике Иран. Идеолошку базу ове државе представљала је исламска теорија, тачније шиитска доктрина. Ајтолах Хомеини није био велики теоретичар, већ харизматични лидер који је настојао да у пракси дословно примени идеје шиитских теоретичара.¹⁴ Успех Хомеиније револуције пробудио је муслимане широм света, вратио им је поверење у ислам и ојачао њихову веру. Мирне шиитске заједнице у сунитским државама почеле су агресивно да истичу своје шиитско веровање и да показују незадовољство владајућим режимима.¹⁵

Иранска исламска револуција знатно је утицала на спољно-политичке активности Ирана. Те активности подразумевале су и ширење шиизма у земље насељене муслиманима, у којима до тада није било већег шиитског утицаја. Ширење иранског утицаја није заобишло ни територију Балканског полуострва, пре свега Албанију и Босну и Херцеговину.

У Босни и Херцеговини утицај Иранске револуције праћене шиизмом у великој мери почиње да се осећа почетком рата, мада је њен утицај био присутан и пре. Добро је познато да је лидер босанских муслимана Алија Изетбеговић био један од вођа панисламистичке организације „Млади муслимани“ и аутор Исламске декларације, која је представљала формални манифест ове организације. У лето 1982. заједно са сарадником Омером Бехменом, који је одслужио једанаестогодишњу затворску казну због радикалног исламизма, почео је да успоставља везе са Техераном, преко Иранске амбасе у Бечу. Посредник је био Теуфик Велагић, такође припадник „Младих муслимана“. Његов задатак је био да Иранцима достави примерак необјављене Исламске декларације. Чињеница је да се Иранцима допало оно што су прочитали, па је руководство „Младих муслимана“ добило позив да посете Иран, како би расправљали о заједничким интересима. До тог састанка није дошло јер су безбедносне структуре Босне и Херцеговине сазнале за овај планирани сусрет и чланове Младих муслимана похапсиле 1983. године због оптужби за тероризам и сарадњу са непријатељем државе. Суђење припадницима покрета изазвало је велику медијску пажњу, а оптужени су добили затворске казне у укупном трајању од деведесет година.¹⁶ Нема сумње у то да је главна идеја покрета „Млади муслимани“, који основан 1945. године од стране људи који су образоване стекли на каирском универзитету Ал-Азар и већ тамо су имали прилику да се упознају са идејама Исламске револуције коју су и подржавала и „Муслиманска браћа“ једна од првих радикалних исламистичких организација, био стварање аутономне исламске Босне која би била држава која ће тежити уједињењу свих муслимана.¹⁷

¹⁴ Мирољуб Јевтић, *Политикологија религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2009. стр. 180

¹⁵ John.L.Esposito, *Исламска претња мит или стварност?*, UIO „SELSEBIL“, Живинице, 2001. Стр. 47

¹⁶ John R. Schindler, Босански рат и терор-Босна, Ал каида и успон глобалног цихада (4), <http://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=271&cl=31>, приступљено 27.02.2017.

¹⁷ Мирољуб Јевтић, *Цихад у Босни у време глобализације*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013. Стр 37.

Босанским властима била је неопходна помоћ почетком рата 1992. године и оберучке су прихватили војну, логистичку и хуманитарну помоћ Ирана, који је био један од првих земаља који су подржали режим Алије Изетбеговића. Упркос санкцијама СБ УН, Клинтонова администрација је одобрила да се босанским муслиманима достави оружје од стране Ирана али и других савезника. Још неке исламске земље попут Саудијске Арабије и Турске биле су вољне да босанским муслиманима доставе помоћ и да их на тај начин удаље од шиитског Ирана, али су босанске власти увек биле оријентисане ка Ирану, видевши у њему најлојалнијег савезника. Америчке обавештајне службе почеле да су увиђају да је Босна постала земља у којој Иран има све већи утицај. Након потписивања Дејтонског споразума 1995. године, један од главних циљева политике САД јесте смањивање иранског утицаја у Босни и Херцеговини.¹⁸ Врло је битно напоменути да су исламске земље овај рат виделе као цихад, дакле рат ислама против неверника. Најбољу дефиницију овог појма дао је професор др Мирољуб Јевтић са Факултета политичких наука који појам цихад дефинише као „систем свих акција и поступака на индивидуалном и колективном плану, чији је задатак јачање исламске религије и исламске верске заједнице“. Дакле, циљ је био исламизација Југославије која ће се, у будућности, ујединити са светском исламском империјом.¹⁹

Распадом Југославије на територији Балкана долази до мира. Упркос томе што су се босанске власти, под притиском САД формално прекинуле војне и обавештајне контакте са Ираном, активна улога иранских мисионара се наставља кроз активности разних образовних, религијских и културних организација, институција и удружења.²⁰ Све оне имају за циљ да наставе тамо где је стао Хомеини и да на територију Босне и Херцеговине наставе ширење иранског утицаја обојеног шиитском доктрином. Постоји двадесетак таквих институција на територији Босне и Херцеговине²¹, а у овом раду акценат ће бити на онима које су најактивније²².

Према босанским медијима једна од најактивнијих организација која заступа ширење шиизма у Босни и Херцеговини је Фондација Мула Садра (MullaSadra). Своје активности ова организација је започела 2003. године у Сарајеву. Фондација се финансира из иранског верског седишта Кома (Qom), а директор ове организације је Шејк Акбар Ејди (Shayh Akbar Eydi), који је врло поштован у иранским круговима. Како медији наводе у оквиру ове фондације отворена је и високошколска верска установа. Због промовисања шииз-

¹⁸ Egrada Progonati, *Iran's Silent Revolution in Balkans*, *Journal of Security, Strategy and Political Studies*, vol1/issue 1/2016, str. 184-186

¹⁹ Мирољуб Јевтић, *Све наше заблуде*, Просвета Интернационал, Београд, 1998. стр 22.

²⁰ Џевад Галијашевић, *Зашто је Бакир Изетбеговић коначно отписан*, Бошњаке чекају тешки дани и мучно отрехњење, http://web-tribune.com/tema_dana/dzevad-galijasevic-otkriva-zasto-je-bakir-izetbegovic-konacno-otpisan-bosnjake-cekaju-teski-dani-i-mucno-otreznjenje#,

приступљено 28.02.2017.

²¹ Исто

²² Поред поменутих организација под покровителством Ирана на територији БиХ делују и БИРДС, Обнова, Мост пријатељства, Персијско-босански колеџ, Телевизије Сахар, Бехар и Ириб, Агенција Ирна....

ма ова установа нема дозволу за рад од надлежних институција, као ни Исламске заједнице Босне и Херцеговине.²³ Фондација Мула Садра бави се преводом и објавом књига верско-филозофског садржаја, организацијом семинара, округлих столова и научних скупова на којим учествују бројни уважени исламски мислиоци из иностранства, организовањем путовања за професоре, студенте и улему, пре свега у Иран, успостављањем пријатељских односа са разним друштвеним групама, организацијом разних курсева едукативног садржаја...²⁴

Фондација Мула Садра изазвала је врло бурну реакцију босанске јавности објављивањем текста „Сакупљање и објављивање Курана“, који је изазвао гнев босанских муслимана, доводећи чак у питање и веродостојност кодификације Курана. Исламска заједница Босне и Херцеговине осудила је овај текст сматрајући га врло штетним по све муслимане на овим просторима.²⁵ У саопштењу Исламске заједнице Босне и Херцеговине наведено је да они веома цене помоћ и пријатељство као и подршку Исламске Републике Иран у ратном периоду као и у постратној обнови, али неће дозволити да та чињеница буде злоупотребљавана од стране неких организација или појединаца. У саопштењу се такође наводи да Исламска заједница Босне и Херцеговине разуме незадовољство многих муслимана и својих чланова као и своју обавезу да заштити ехлусунетску традицију ислама и ханефијски мезхеб, који су Уставом Исламске заједнице заштићени.²⁶ Врло брзо, уследила је и реакција Фондације Мула Садра на ово обавештење у којем се наводи да нису имали никакву лошу намеру а поготово да доведу у питање тумачење часног Курана.²⁷

Следећа организација коју вреди поменути као једну од најактивнијих је Научно истраживачки центар „Ибн Сина“. Институт је основан у Сарајеву 1996. године. Главни циљ му је истраживање на пољу хуманистичких наука као и ширење културне и научноистраживачке сарадње између иранских и босанских научника, мислиоца и културно-научних институција. Рад Научноистраживачког института „Ибн Сина“ одвија се кроз четири центра²⁸:

- Центар за филозофију и гнозу
- Центар за културу и цивилизацију
- Центар за персијски језик и књижевност
- Центар за балканолошке студије

Центар своје активности спроводи и организацијом промоција књига, сарадњом са научним институцијама, организацијом трибина, изложби, семи-

²³ Тајна дипломатска офанзива иранаца у БиХ, <http://24sata.info/mobile/kolumne/fatamorgana/118873-ekskluzivno-Tajna-diplomatska-ofanziva-Iranaca-BiH.html>, приступљено 28.02.2017.

²⁴ О нама, <http://mullasadra.ba/o-nama>, приступљено 28.02.2017.

²⁵ Исламска заједница у БиХ објавила рат шиитским мисонарима ?, <http://kliker.info/islamska-zajednica-u-bih-objavila-rat-siitskim-misionarima/>, приступљено 28.02.2017.

²⁶ Саопћење кабинета реису-л-улеме, <http://www.islamskazajednica.ba/vijesti/aktuelno/18703-saopcenje-kabineta-reisu-l-uleme>, приступљено 28.02.2017.

²⁷ Објашњење чланка „Сакупљање и обједињавање Курана“ објављеног на порталу mullasadra.ba, <http://www.mullasadra.ba/aktivnosti/item/1981-objasnjenje-clanka-sakupljanje-i-objedinjavanje-kurana-objavljenog-na-portalu-mullasadra-ba>, приступљено 28.02.2017.

²⁸ О нама, <http://www.ibn-sina.net/index.php/o-institutu>, приступљено 28.02.2017.

нара... Врло је интересантно да се на веб сајту ове организације као једна од најзначајнијих активности помиње и сарадња са Исламском заједницом Босне и Херцеговине, највећом верском институцијом у земљи, потписивањем Протокола о сарадњи²⁹.

Једна од организација која врло активно делује на пољу ширења шиизма у Босни и Херцеговини је World Federation of KSIMC (Светска федерација шиија дванаестоимамија–Shia IthnaAsheria) чије је седиште у Енглеској. У периоду од 22-26.маја 2013. године Босну и Херцеговину је посетила делегација Светске федерације шиија дванаестоимамија, која је прошла неопажено, баш као и њихово инфилтрирање у босанско друштво за време рата. У сарадњи са Фондацијом Мула Садра и Научноистраживачким институтом Ибн Сина, дванаестоимамије успеле су да направе једну малу верску заједницу у месту Љешево код Илијаша. Ту се налази центар под називом „Кућа босанска“, а поред центра се налази више кућа. Управо у овом центру се одвија највећи број активности ове организације, попут дневних молитви, учење дове Кумејл, као и рамазански програми и програми у месецу Мухарему... Федерација шија дванаестоимамија посебну пажњу придаје раду са омладином, коју припрема за будуће изазове. У оквиру федерације издаје се часопис „Муслимански живот“ који има за циљ да пропагира шиитско виђење ислама. Поред Босне и Херцеговине, часопис се издаје у још двадесет земаља. Не треба занемарити ни активности попут организације курсева енглеског језика за становништво, лекарских прегледа, информационо-технолошких курсева, штампање књига о шиизму, финансирање новинара, успостављање контаката са школама и факултетима... У Босни и Херцеговини има између 250 и 300 шиија дванаестоимамија, а можда и више. Многи од њих због страха или неког другог интереса крију своје верско опредељење. Као главни домаћи мисионари шиија дванаестоимамија у Босни и Херцеговини помињу се Абдулах Шабар (AbullahShabar) и Ертан Басарик (ErtanBasarik)³⁰

Светска федерација шиија дванаестоимамија постоји више од 30 година и броји око 125 хиљада чланова широм света, углавном у Канади, Источној Африци, Индији, Пакистану, Великој Британији, САД као и земљама Блиског истока. Стратешки циљ организације је пружање хуманитарне помоћи становништву земаља у развоју уз ширење праве поруке ислама као религије која истиче мир и поштовање људских вредности.³¹

Ирански културни центар у Сарајеву отворен 1994. године од стране тадашњег министра иностраних послова Ирана Алија Акбара Велајатија (Ali Akbar Velayati)³². Центар промовише иранску културу кроз разне активности

²⁹ Исто, приступљено 28.02.2017.

³⁰ Шијска заједница из Љешева код Илијаша, <http://ilijas.info/siiska-zajednica-iz-ljeseva-kod-ilijasa/> приступљено 28.02.2017.

³¹ About world federation of KSIMC, <http://www.world-federation.org/wf-about>, приступљено 28.02.2017.

³² Цевад Галијашевић, Зашто је Бакир Изетбеговић коначно отписан, Бошњаке чекају тешки дани и мучно отржењење, http://web-tribune.com/tema_dana/dzevad-galijasevic-otkriva-zasto-je-bakir-izetbegovic-konacno-otpisan-bosnjake-cekaju-teski-dani-i-mucno-otrezjenje#,

попут издавачке делатности, организације курсева персијског језика, одржавања филмских фестивала и изложби...³³ Године 1998. уз помоћ Иранског културног центра, основана је Иранска библиотека. Читаоцима је на располагању преко пет стотина књига о оријенталној цивилизацији и култури и то на персијском, арапском, енглеском и босанском језику. У оквиру Иранске библиотеке може се наћи и часопис „НУР“ који издаје Ирански културни центар и посвећен је иранској култури и цивилизацији. У сарадњи са Иранским културним центром, Иранска библиотека повремено организује предавања о истакнутим иранским уметницима. На пример, врло је било посећено предавање о животу Целалудина Румија, персијског филозофа, правника, теолога и песника, као и Омара Хајама, истакнутог персијског математичара, астронома, астролога и песника као и предавање о „дивану“ вође Иранске исламске револуције ајтолаху Рутолаху Хомеинију.³⁴

Женски едукациона организација Кевсер (Kewser) основана у Зеници 1994. године као невладина организација и главни јој је циљ помоћ женама и деци у сфери образовања и одгоја у духу исламске вере. Седиште организације је у Сарајеву а њен рад је проширен на целу територију Босне и Херцеговине као и на иностранство. Саставни део ове организације су и клуб ВИД (вредности и друштво) и хор Кевсер. У оквиру медијских пројеката Кевсер једном месечно издаје магазин Зехра, а ту су и телевизијске и радио станице Зехра. Једном недељно организују се предавања из духовности, психологије, филозофије, здравља као и предавања коју су везана за некуконкретну тему или проблем. Сваке године организује се културно духовна манифестација посвећена рођењу Фатиме, Мухамедове ћерке. Манифестација се састоји из три дела и траје седам дана.³⁵

Поред активности наведених организација, оно што забрињава босанску јавност је и покушај шиитских мисионара да своје активности прошире и на Факултет исламских наука у Сарајеву. Године 2015. сваки студент је добио по три књиге које говоре о шиитском виђењу ислама, а делио их је Институт „Ибн Сина“.³⁶ Професор др Фатима Табатабаи (Fatima Tabatai) једна је од најистакнутијих професора на Исламском факултету у Кому у Ирану која је руководила и Сектором за исламску гнозу у Истраживачком институту Имам Хомеини у Техерану. У току школске 2005/2006 на позив Факултета, била је гост на катедри коју води проф. др Решид Хафизовић³⁷ Управо је проф. Хафизовић од стране појединих босанских медија означен као један од најактивнијих домаћих шиитских мисионара у Босни и Херцеговини. Колико је ситуација

приступљено 28.02.2017.

³³ Cultural center of Iran, Sarajevo, <http://sarajevo.icro.ir/index.aspx?siteid=143>, приступљено 01.03.2017.

³⁴ Хомеизам у Босни, <http://islamista.blogger.ba/arhiva/2008/01/08>, приступљено 01.03.2017.

³⁵ Женска едукациона организација Кевсер, http://www.zehra.ba/zehra/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=35&Itemid=61, приступљено 01.03.2017.

³⁶ Шијска заједница из Љешева код Илијаша, <http://ilijas.info/siijaska-zajednica-iz-ljeseva-kod-ilijasa/>, приступљено 28.02.2017.

³⁷ Хомеизам у Босни, <http://islamista.blogger.ba/arhiva/2008/01/08>, приступљено 01.03.2017.

озбиљна говори и податак да је на друштвеној мрежи Фејсбук (Facebook) попуђено 20 хиљада долара за убиство професора Хафизовића.³⁸ Поменути професор, угледни теолог, један је од оних који је јавно упозорио на опасност од ширења већахабијског утицаја у Босни и Херцеговини што се наводи као један од разлога за нападе коју укључују и поменуту претњу смрћу.³⁹

Линија која раздваја и спаја рад дипломатије и обавештајних служби врло је танка и оне су одувек биле упућене једна на другу и повезане истим циљем, а то је стицање предности у односу на друге земље, у сваком смислу⁴⁰. Присуство бројних обавештајних служби исламских земаља у Босни, још из ратног периода, позната је ствар, али како босански медији наводе најактивнији су агенти две иранске обавештајне службе. Прва је МОИС (Ministry of Intelligence and Security) која има знатно мање агената од ИРГЦ, обавештајне службе Иранске револуционе гарде, чија је шпијунска мрежа у Босни и Херцеговини знатно распрострањенија, а за њу ради и добар број домаћих сарадника. Своје активности обавештајне службе Ирана обављају посредством бројних невладиних организација (горе наведених) уз финансијску подршку Иранске амбасаде у Сарајеву. Скоро сваке године у Иран отпутује велики број босанских држављана. Организацију као и трошкове њиховог боравка, како се у босанским медијима наводи, формално је покривао Институт „Ибн Сина“, који се помиње и као главно седиште Иранске револуционарне гарде за Балкан. Официри ИРГЦ су надзирали и организовали одлазак босанских држављана на међународне конференције Форума исламског буђења у Иран, а на та путовања углавном су одлазили пензионисани генерали Војске Босне и Херцеговине, службеници Исламске заједнице, књижевници, научници... све у циљу побољшања репутације Ирана⁴¹. Све активности иранских служби подразумевају и ширење шиитске идеологије која је срж иранског друштва.

Ову, већ прилично напету ситуацију у Босни и Херцеговини додатно је подгрејао серијал који се емитовао 2013. године у дане Бајрама на ФТВ под називом „Сунити, шиити“. Овај серијал изазвао је бурне реакције јавности, означен је као провокација шиитских мисионара изахтевана је хитна реакција Исламске заједнице Босне и Херцеговине.⁴² Аутор серијала није познат као ни порекло сцена које су у серијалу приказане.⁴³ Оно што свакако брине босанску

³⁸ Позив на убиство-20 000 долара за смрт Решида Хафизовића, <http://www.haber.ba/vijesti/crna-hronika/53086-20-000-dolara-za-smrt-resida-hafizovica>, приступљено 01.03.2017.

³⁹ Неспоразум сунита у БиХ и иранских шиита, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Nesporazum-sunita-u-BiH-i-iranskih-siita/205937>, приступљено 01.03.2017.

⁴⁰ Марко Ј.Пановић, Однос обавештајне службе и дипломатије, *Култура полиса, год XIII (2016), бр. 31*, стр. 368

⁴¹ Тајна дипломатска офанзива иранаца у БиХ, <http://24sata.info/mobile/kolumne/fatamorgana/118873-ekskluzivno-Tajna-diplomatska-ofanziva-Iranaca-BiH.html>, приступљено 01.03.2017

⁴² О серијалу ФТВ-а „Сунити, шиити“: Рукавица у лице сунитској улеми Босне, <http://islam-iman.com/o-serijalu-ftv-a-sunniti-siiti-rukavica-u-lice-sunitskoj-ulemi-bosne/>, приступљено 01.03.2017.

⁴³ Које треба шиизам у Босни, <http://sandzakpress.net/kome-treba-siizam-u-bosni>, приступљено 01.03.2017.

јавност је да им се не догоди ситуација као у Судану, где власти нису обраћали пажњу на ширење шиизма, да би десет година касније били суочени са врло моћном шиитском заједницом која је обухватала више од 10 хиљада Суданаца. Суданске власти су тада забраниле рад шиитских организација, како би се њихово даље ширење зауставило. Ретроактивном анализом активности шиитских мисионара у овој земљи, утврђено је да су за само неколико године шиити у овој земљи створили једну врло моћну и респектабилну заједницу.⁴⁴

Закључак

Шиитско сунитски сукоби стари су готово четрнаест векова. Скоро да нема земље насељене муслиманима која то није осетила на својој кожи. Међу њима су и земље Балканског полуострва, пре свега Босна и Херцеговина која је била у фокусу овог рада. Иранском исламском револуцијом из 1979.године исламске земље доживљавају препород и тада долази до глобалног ширења шиизма од стране иранских мисионара, у свим земљама насељеним муслиманским становништвом. Босанске власти прихватајући војну и хуманитарну помоћ од стране Ирана за време четворогодишњег рата на простору бивше Југославије нису сагледали могуће последице ширења иранског утицаја и шиитске идеологије у будућности, већ су били скоцентрисани на решавање тренутног проблема који је тадашња ситуација изазвала. Упркос великој енергији и средствима коју је Иран уложио у ширење свог утицаја у Босни, који подразумева и ширење шиитске доктрине може се закључити да је данас, више од двадесет година од завршетка рата простор за маневар Ирана на територији Босне и Херцеговине прилично сужен. Разлог за то је тежња земаља Балкана, међу којима је и Босна и Херцеговина да се прикључе евро-атлантским организацијама тј. Европској унији и НАТО пакту. Ипак, не треба занемарити рад иранских мисионара који ће кроз низ академских, културних, научних, образовних организација, удружења и институција наставити да шире шиизам и свој утицај под покровитељством Исламске Републике Иран. Какав ће бити њихов успех, време ће показати.

Литература:

1. Gkouma, Zoi (2012): "Balkan Muslims and Modern Identities in Bosnia, Albania and Bulgaria", *Master Thesis, University of Macedonia, Department of Balkanic, Slavic and Oriental Studies*
2. Elijade, Mirča; Kuliano, Joan P. (2014): *Vodič kroz svetske religije*, Nova knjiga, Beograd-Podgorica
3. Grupa autora (2004): *Enciklopedija živih religija*, Nolit, Beograd

⁴⁴ Треба ли нам се десети Судан па да схватимо озбиљност шијских прозелитистичких намјера у БиХ, <http://sandzakpress.net/treba-li-nam-se-desiti-sudan-pa-da-shvatimo-ozbiljnost-sijskih-prozelitistickih-namjera-u-bih>, приступљено 01.03.2017.

4. Esposito, John.L.(2001): *Islamska prijetnja mit ili stvarnost ?*, UIO „SELSEBIL, Živnice
5. Jevtić, Miroljub, Njegoš i islam, Polja geopolitike zbornik radova, *Kultura Polisa, god XIII* (2016), *posebno izdanje*
6. Jevtić, Miroljub (2009): *Politikologija religije*, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, Beograd
7. Jevtić, Miroljub (2011): *Albansko pitanje i religija*, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, Beograd
8. Jevtić, Miroljub (1998): *Sve naše zablude*, Prosveta Internacional, Beograd
9. Jevtić, Miroljub (2013): *Džihad u Bosni u vreme globalizacije*, Centar za proučavanje religije i versku toleranciju, Beograd
10. Panović, Marko J., Odnos obaveštajne službe i diplomatije, *Kultura polisa, god XIII br.31, 2016*
11. Progonati, Erjada, Iran's Silent Revolution in Balkans, *Journal of Security ,Strategy and Political Studies*, vol 1/issue 1/2016
12. Handžić, Mehmed (1940): *Islamizacija Bosne i Hercegovine- porjeklo bosansko-hercegovačkih muslimana*, Islamska dionička štamparija, Sarajevo

Интернет :

1. <http://www.world-federation.org/wf-about>, приступљено 28.02.2017
2. http://www.zehra.ba/zehra/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=35&Itemid=61, приступљено 01.03.2017.
3. <http://kliker.info/islamska-zajednica-u-bih-objavila-rat-siitskim-misionarima/>, приступљено 28.02.2017
4. <http://sandzakpress.net/kome-treba-siizam-u-bosni>, приступљено 01.03.2017.
5. <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Nesporazum-sunita-u-BiH-i-iranskih-siita/205937>, приступљено 01.03.2017.
6. <http://www.mullasadra.ba/aktivnosti/item/1981-objasnjenje-clanka-sakupljanje-i-objedinjavanje-kur-ana-objavljenog-na-portalu-mullasadra-ba>, приступљено 28.02.2017
7. <http://mullasadra.ba/o-nama>, приступљено 28.02.2017
8. <http://www.ibn-sina.net/index.php/o-institutu>, приступљено 28.02.2017
9. <http://islam-iman.com/o-serijalu-ftv-a-sunniti-siiti-rukavica-u-lice-sunitskoj-ulemi-bosne/>, приступљено 01.03.2017.
10. <http://www.haber.ba/vijesti/crna-hronika/53086-20-000-dolara-za-smrt-resida-hafizovica>, приступљено 01.03.2017.
11. <http://www.islamskazajednica.ba/vijesti/aktuelno/18703-saopcenje-kabineta-reisu-l-uleme>, приступљено 28.02.2017
12. <http://24sata.info/mobile/kolumne/fatamorgana/118873-ekskluzivno-Tajna-diplomatska-ofanziva-Iranaca-BiH.html>, приступљено 28.02.2017
13. <http://sandzakpress.net/treba-li-nam-se-desiti-sudan-pa-da-shvatimo-ozbiljnost-sijskih-prozelitistickih-namjera-u-bih>, приступљено 01.03.2017.
14. <http://islamista.blogger.ba/arhiva/2008/01/08>, приступљено 01.03.2017.
15. http://web-tribune.com/tema_dana/dzevad-galijasevic-otkriva-zasto-je-bakir-izetbegovic-konacno-otpisan-bosnjake-cekaju-teski-dani-i-mucno-otreznjjenje#, приступљено 28.02.2017.
16. <http://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=271&cl=31>, приступљено 27.02.2017.
17. <http://ilijas.info/sijska-zajednica-iz-ljeseva-kod-ilijasa/>, приступљено 28.02.2017.
18. <http://sarajevo.icro.ir/index.aspx?siteid=143>, приступљено 01.03.2017.

THE SPREAD OF SHIA ISLAM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: On the territory of Bosnia and Herzegovina as well as in other countries of the Balkan Peninsula with the Muslim population has always been dominant Hanafi Sunni Islam. Until the outbreak of war in 1992 Shi'ism didn't have a great impact, but then the Bosnian authorities are beginning to rely on humanitarian and military aid to Iran, the largest Shiite country. Iran used this opportunity to infiltrate unnoticed its missionaries to Bosnia and Herzegovina, with a mission to spread their vision of Islam. This article will attempt to explain in what way and through which businesses and organizations Shia missionaries led by the Islamic Republic of Iran are trying to spread Shia ideology among the Bosnian Muslims.

Key words: Bosnia and Herzegovina, Iran, Bosnian muslims, Islam, Shi'ism